

פרשת בהעלותך התשפ"ה

ari.kahn@biu.ac.il

הרב ארי דוד קאהן

1. במדבר פרק ט (פרשת בהעלותך)

(א) וידבר ה' אל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַר־סִינִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִצְרַיִם בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר: (ב) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפֶּסַח בְּמוֹעֶדוֹ: (ג) בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם בְּחֹדֶשׁ הַזֶּה בֵּין הָעֲרֵבִים תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ בְּמַעַדּוֹ כְּכֹל־חֻקֹּתָיו וְכָכֹל־מִשְׁפָּטָיו תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ: (ד) וידבר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח: (ה) וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ בֵּין הָעֲרֵבִים בְּמִדְבַר סִינִי כָּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה כִּן עָשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל: (ו) וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם וְלֹא־יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת־הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנֵי אֶהֱרֹן בְּיוֹם הַהוּא: (ז) וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים הִנֵּהמָה אֵלֵינוּ אֲנַחְנוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם לָמָּה נִגְרַע לְבַלְתִּי הַקָּרִיב אֶת־קֶרְבָּן ה' בְּמַעַדּוֹ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ח) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֹשֶׁה עֲמְדוּ וְאַשְׁמְעָה מִה־יִּצְוָה ה' לָכֶם: פ (ט) וידבר ה' אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (י) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יִהְיֶה־טָמֵא לְנֶפֶשׁ אוֹ בְּדָרְדָר חֻקָּה לָכֶם אוֹ לְדַרְתִּיכֶם וַעֲשֵׂה פֶסַח לָהּ: (יא) בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֲרֵבִים תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל־מִצּוֹת וּמִרְיִים יֵאָכְלוּ: (יב) לֹא־יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וַעֲצֹם לֹא יִשְׁבְּרוּ־בּוֹ כְּכֹל־חֻקֹּת הַפֶּסַח תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ: (יג) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־הוּא טָהוֹר וּבְדָרְדָר לֹא־הָיָה וְחִדְלָה לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיתָ כִּי קֶרְבָּן ה' לֹא הִקְרִיב בְּמַעַדּוֹ חֲטָאוֹ יֵשָׂא הָאִישׁ הַהוּא: (יד) וְכִי־יִגֹּר אֶתְכֶם גֵּר וַעֲשֵׂה פֶסַח לָהּ כְּחֻקֹּת הַפֶּסַח וְכַמִּשְׁפָּטוֹ כִּן יַעֲשֵׂה חֻקָּה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם וְלָגֵר וְלֹא־זָרָה הָאֶרֶץ: ס

2. העמק דבר במדבר פרק ט פסוק ח (פרשת בהעלותך)

מה יצוה ה' לכם. לא אמר מה ידבר, משום שהיה משה כסבור שלא יהיה מזה דבור ופרשה חדשה, אלא כעין כל הקבלות אם דוחה כהאי גוונא טומאה או לא, זהו דיוק לשון יצוה.

3. חזקוני במדבר פרק ט:א

בחדש הראשון כתיב הכא במדבר סיני וכתיב התם במדבר סיני באחד לחודש מה להלן ר"ח אף כאן ר"ח, כאן פירש"י פרשה זו שבראש הספר לא נאמרה עד אייר למדת שאין סדר מוקדם ומאוחר בתורה. ולמה לא פתח בזו מפני שהיא גנותן וכו'. ואם תאמר אי זה גנות הוא הרי בפרשת בא תלה הכתוב מצות פסח בביאתן לארץ אלא יש לומר גנות הוא להם שאם לא חטאו במתאוננים היו נכנסים לארץ באותו אייר כדכתיב ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש וגו' ויאמר משה לחובב נוסעים אנחנו אל המקום וגו' ופרש"י מיד עד שלשה ימים אנו נכנסים לארץ וכו' והיו עושים פסחיהם בארץ ועכשיו שחטאו עשו שם חדש כדכתיב לא יום אחד תאכלו וגו' עד חדש ימים משם באו לחצרות ועשו שם שבעת ימים להסגר מרים ושלחו המרגלים שעל ידם נגזר עליהם להיות במדבר ארבעים שנה וזהו הגנות.

4. במדבר פרק י פסוק יא - יג (פרשת בהעלותך)

(יא) וַיְהִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּעֲשָׂרִים בְּחֹדֶשׁ נִעְלָה הָעֶנָן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדֻת: (יב) וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִסְעֵיהֶם מִמִּדְבַר סִינִי וַיִּשְׁכְּנוּ הָעֵנָן בְּמִדְבַר פָּאֶרָן: (יג) וַיִּסְעוּ בְּרִאשׁוֹנָה עַל־פִּי ה' בְּיַד־מֹשֶׁה:

5. תרגום המיוחס ליונתן - תורה במדבר פרק ט פסוק ח (פרשת בהעלותך)

(ח) דין הוא חד מארבעה דינים דעלו קדם משה נביא ודן יתהון על מימרא דקודשא בקצת מנהון הנה משה מתין מן בגלל דהו דיני נפשתא ובקצתהון הנה משה זריז מן בגלל דהו דיני ממונא באלין ובאלין אמר משה לא שמעית מן בגלל למלפא לרישי סנהדריתא דעתידין למקום מן בתריה דיהון מתונין בדיני נפשתא וזריזין בדיני ממונא ולא יבהתון למשיילי דינא דמתקשי להון ארום משה דהנה רבהון דישאל צריך דיימר לא שמעית בגין כן אמר להון משה אוריכו עד דאשמע מה דאתפקיד מן קדם יי על דלכון:

6. כתר יונתן במדבר פרק ט פסוק ח (פרשת בהעלותך)

(ח) זה הוא אחד מארבעה דינים שעלו לפני משה נביא ודן אותם על מאמרו של הקדוש, בקצת מהם היה משה מתון, מן בעבור שהיו דיני נפשות, ובקצתם היה משה זריז, מן בעבור שהיו דיני ממון, באלה ובאלה אמר משה לא שמעתי, מן בעבור ללמד לראשי סנהדרין, שעתידים לקום מן אחריו, שיהיו מתונים בדיני נפשות וזריזים בדיני ממון, ולא יפחדו לשאול דין שקשה להם, כי משה שהיה רבם של ישראל צריך שיאמר לא שמעתי בעבור כן אמר להם משה המתינו עד שאשמע מה שאצטווה מן לפני יי על אשר לכם:

7. רש"י במדבר פרשת בהעלותך פרק ט פסוק ז

למה נגרע... וראויה היתה פרשה זו לאמר על ידי משה כשאר כל התורה פלה, אלא שזכו אלו שתאמר על ידיהן, שנגלגלין זכות על ידי זכאי :

8. מושב זקנים במדבר פרק ט פסוק ח (פרשת בהעלותך)

(ח) ויאמר אליהם משה עמדו ואשמעה. פר"ש ראוייה היתה פרשה זו ליאמר על ידי משה כשאר כל התורה אלא שזכו וכו'. וא"ת מה זכות היה להם לאלו אנשים טמאים דקרי להו זכאים, וכי זכות הוא שהיו טמאים ולא יכלו לעשות פסח. וי"ל דהני אנשים נטמאו שהיו קוברים מת מצוה והיינו הזכות שלהם שנתעסקו במת מצוה וחל שביעי שלהם בערב הפסח. וא"ת אכת' מאי טעמא היו נדחין לפסח שני לעבדו טבילה בע"פ וליכלו בפסח ראשון, וי"ל כיון שלא היו ראויים למנות על הפסח בשעת (טבילה) [שחיטה] שהרי לאו בני אכילה ניהו שהרי היו טמאים עד שיעשו טבילה בלילה, וסבירא לן כמאן דאמר במסכת פסח שני (צ' ב') אין שוחטין את הפסח על טמא שרץ דהיינו טבול יום, כיון דאין למנות עליו:

9. רבינו בחיי במדבר פרק ט פסוק ח (פרשת בהעלותך)

...ומה שנתעלם ממנו דין זה ולא נחשב לו לענש כשם שנחשב בפרישת בנות צלפחד שכתוב בסדר פנחס: (במדבר כז, א) "ויקרב משה את משפטן לפני ה'", ואמר: (תנחומא פנחס ח) שנתעלם ממנו דין בנות צלפחד בשביל שנטל עטרה לעצמו, שנאמר: (דברים א, יז) "והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי" וגו', הענין הוא: מפני שיירשת הבת במקום שאין בן הוא דבר תלוי בסברא שראוי להקדים אותה לשאר יורשי האב, ואף אותן האמות שאין להם תורה מורין בן בדבר ומוציאים משכלם שיצא ירכו של אדם קודמין ליורשו אם בן אם בת. וכיון שנתעלם ענין זה ממנו חשבוהו לענש, אבל דין הפסח בדחיית הטמאים מניסן לאיר דבר שצריך קבלה הוא ואינו תלוי בסברא שנחליף חדש זה בחדש זה, ולכך לא חשבוהו לענש. ורז"ל דרשו מגזרה שנה דקריבה קריבה.

10. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כו עמוד א

אבל הכא - תפלה במקום קרבן היא, וכיון דעבר יומו בטל קרבנו; או דילמא, כיון דצלותא רחמי היא - כל אימת דבעי מצלי ואזיל?

11. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כו עמוד ב

איתמר, רבי יוסי ברבי חנינא אמר: תפלות אבות תקנום; רבי יהושע בן לוי אמר: תפלות כנגד תמידין תקנום. תניא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא, ותניא כוותיה דרבי יהושע בן לוי. תניא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא: אברהם תקן תפלת שחרית - שנאמר וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם, ואין עמידה אלא תפלה, שנאמר ויעמד פינחס ויפלל; יצחק תקן תפלת מנחה - שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב, ואין שיחה אלא תפלה, שנאמר תפלה לעני כי - יעטף ולפני ה' ישפך שיחו, יעקב תקן תפלת ערבית - שנאמר ויפגע במקום וילן שם, ואין פגיעה אלא תפלה, שנאמר ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי.

12. רשימות שעורים (רי"ד סולובייצ'יק) מסכת ברכות דף כו עמוד א

גמ'. וז"ל איבעיא להו טעה ולא התפלל מנחה מהו שיתפלל ערבית ב' וכו' אבל הכא תפלה במקום קרבן היא וכיון דעבר יומו בטל קרבנו או דילמא כיון דצלותא רחמי היא כל אימת דבעי מצלי ואזיל עכ"ל. יש לעיין בבעיית הגמ', דהרי קיימא לן דאם טעה ולא התפלל שחרית מתפלל מנחה שתיים, אף על פי דלגבי תמיד של שחר כבר עבר זמנו, וקיי"ל עבר זמנו בטל קרבנו, וע"כ מוכח דתפלת תשלומין לא תלויה בזמן הקרבן אלא מכיון דתפלה רחמי היא כל אימת דרוצה יכול להתפלל, וא"כ מאי מספקא לן לגבי טעה ולא התפלל מנחה. ואולי יש לחלק דבטעה בשחרית אף על פי שעבר זמן הקרבת תמיד של שחר מ"מ הוי אותו היום, והיום מחייב שני התמידים, דחלה מצוה אחת להביא שני תמידים ליום⁽⁷⁾. ומשום דהוי בכלל אותו מחייב שפיר איכא תשלומין בו ביום. משא"כ כשטעה במנחה דכבר עבר היום וחל מחייב ומצוה בפני עצמה דהיום הבא ומשו"ה ליכא תשלומין. אלא דלכאורה זה אינו דבגמרא משמע דאיתנן עלה משום שעבר זמנו בטל קרבנו, וצ"ע דהכא נמי נימא הכי לגבי טעה בשחרית.

13. תורת משה במדבר פרק ט פסוק ח (פרשת בהעלותך)

עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם. לא אאריך בדקדוקים, אבל עכ"פ קשה דהו"ל כן האנשים דוברים, כמו בבנות צלפחד, והכא לא השיב להם כלל אלא צוה מצוה מחודשת פסח שני. ונ"ל כי האנשים האלה כשנטמאו למת מצוה ידעו שלא יוכלו לעשות הפסח, ואז לא ידעו מפסח שני, ואפ"ה טמאו עצמם כהלכה העוסק במצוה פטור מן

המצוה, אך כשהגיע זמן פסח וראו כל ישראל מתכנסים למצוה ברבים והם נשארו יחידים בביתם נצטערו, ואמרו בצערם למה נגרע מלהקריב קרבן ה' בתוך בני ישראל, לא התרעמו אלא על בתוך בני ישראל, עשיית המצוה בכנופיא וברבים, ולזה לא יועיל להם גם עשיית פסח שני, וחשבו אולי יתיר להם לעשות בטומאה ברבים, והקב"ה לא הסכים לזה, אך פרע להם שזכו שנאמרה פרשת פסח שני על ידם ונדרשה בכנופיא בשמם, וזה הי' תשלום שכרם, והיינו מה יצוה ה' לכם בשבילכם ועל ידיכם וזכות גדול היא לכם קכב.

14. חזקוני במדבר פרק ט פסוק ז

למה נגרע למה אין אנו רשאים לאכול קדשים בטומאה הרי אשתקד אכלנו הפסח במצרים אפילו בטומאה והטעם שעדיין לא הוזהרו.

15. דברים פרק יג, א

אֶת כָּל-הַדָּבָר אֲשֶׁר אֶנְכִּי מְצִנֶּה אֶתְכֶם אֲתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא-תִסֶּף עָלֶיךָ וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ: פ

16. ספורנו במדבר פרק ט פסוק ז

אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע. מאחר שהיתה טומאתנו לדבר מצוה למה תהיה גוררת עבירה: במועדו. שזו מצוה עוברת:

17. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף כה עמוד א

והעוסק במצוה פטור מן המצוה מהכא נפקא? מהתם נפקא, דתניא: ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וכו' אותם אנשים מי היו? נושאי ארונו של יוסף היו, דברי רבי יוסי הגלילי, תלמוד בבלי מסכת סוכה דף כה עמוד ב רבי עקיבא אומר: מישאל ואלצפן היו שהיו עוסקין בנדב ואביהוא. רבי יצחק אומר: אם נושאי ארונו של יוסף היו - כבר היו יכולין ליטטר, אם מישאל ואלצפן היו - יכולין היו ליטטר. אלא עוסקין במת מצוה היו, שחל שביעי שלהן להיות בערב פסח. שנאמר ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא, ביום ההוא אין יכולין לעשות, הא למחר - יכולין לעשות. - צריכא, דאי אשמעינן התם - משום דלא מטא זמן חיובא דפסח, אבל הכא דמטא זמן קריאת שמע - אימא לא, צריכא. ואי אשמעינן הכא - משום דליכא כרת, אבל התם דאיכא כרת - אימא לא, צריכא.

18. חידושי הריטב"א מסכת סוכה דף כה עמוד א

הא מהכא נפקא מהתם נפקא ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם [אותם] אנשים נושאי ארונו של יוסף היו כו'. תמיהא מילתא מאי היא דמהדרי תנאי באותן אנשים מי היו והלא היה ראוי בששים רבוא שימותו מהם בכל יום ויהיו שם טמאי מת, ועוד מה זה נתרעמו ובאו בגלוי פנים אל משה רבינו ע"ה ואמרו לו למה נגרע לבלתי הקריב כו' וכי לא היו יודעים שטמאי מת אסורין בקדשים עד שהוצרך משה רבינו ע"ה לשאול מהשם על שאלתם,

19. אור החיים במדבר פרק ט פסוק ז

למה נגרע וגו'. צריך לדעת טענת האנשים במאמר למה נגרע, הלא טעמם בפיהם יענו אנחנו טמאים, ומה מבקשים ליתן להם תורה חדשה. ואולי כי לצד שנטמאו ברשותו יתברך בין למאן דאמר טמאי מת מצוה בין למאן דאמר נושאי ארונו של יוסף חשבו כי ידין ה' אותם כטהורים, וכשם שמצינו (פסחים עז א) שיתרצה ה' עשות הפסח בטומאה בציבור, לזה טענו למה נגרע, וכי בשביל שעשו מצוה יהיו נגרעים מקרבן פסח, או ירצה לומר שיעשו לפסח תשלומין כחגיגה שיש לה תשלומין כל ז' שאמרו (חגיגה ט א) חוגג והולך כל הרגל, כמו כן יצו ה' להם שיעשו פסח למחר, והוא מאמר במועדו שהוא מועד הפסח: ואולי כי לזה דקדק הכתוב לומר ביום ההוא פירוש לדברי האומר יום ז' של טומאתם היה לזה באו ביום ההוא כדי שיאמר להם לעשותו תשלומין למחר: ...

20. רש"י הירש במדבר פרק ט פסוק ז

אנחנו טמאים לנפש אדם - אילו נטמאו בטומאה אחרת, לא היו שואלים; כי כבר שמעו, שרק טומאת מת נדחית מפני קרבן פסח: למה נגרע וגו' קרבן ה' במעדו: הרי זה קרבן שזמנו קבוע, והוא קרב בתוך בני ישראל: הוא קרבן ציבור, והם חלק מהציבור. וכבר ראינו (פסוק ו), שאלו הם שני השיקולים שיש בהם כדי להתיר להם להביא את הפסח.

21. אור החיים במדבר פרק ט פסוק יג

והאיש אשר הוא טהור וגו'. צריך לדעת למה לא כתב עונש המבטל פסח בזמנו עד עתה ולא כשכתב מצות הפסח, ...

22. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף צג עמוד א

תנו רבנן: חייב כרת על הראשון, וחייב כרת על השני דברי רבי. רבי נתן אומר: חייב כרת על הראשון, ופטור על השני. רבי חנניא בן עקיבא אומר: אף [על] הראשון אינו חייב כרת אלא אם כן לא עשה את השני. ואזדו לטעמייהו, דתניא:

גר שנתגייר בין שני פסחים, וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים - חייב לעשות פסח שני. דברי רבי. רבי נתן אומר: כל שזקוק לראשון - זקוק לשני, כל שאין זקוק לראשון - אין זקוק לשני. במאי קמיפלגי? רבי סבר: שני רגל בפני עצמו הוא, רבי נתן סבר: שני תשלומין דראשון הוא, תקוני לראשון לא מתקין ליה. ורבי חנניא בן עקיבא סבר: שני תקנתא דראשון הוא. ושלשתן מקרא אחד דרשו: והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה. רבי סבר: וחדל לעשות הפסח ונכרתה - דלא עבד בראשון, אי נמי קרבן ה' לא הקריב במעדו - בשני. - וממאי (דהא) +מסורת הש"ס: [דהאי] + חטאו ישא כרת הוא? תלמוד בבלי מסכת פסחים דף צג עמוד ב. ... - קסבר: מגדף לאו היינו מברך את השם, וגמר האי חטאו דהתם מהאי חטאו דהכא, מה הכא כרת - אף התם כרת. ורבי חנניא בן עקיבא סבר: וחדל לעשות הפסח ונכרתה, אי קרבן ה' לא הקריב במועדו בשני. - והאי חטאו ישא מאי עביד ליה? - כדאמרן. הלכך: הזיד בזה ובזה - דברי הכל חייב, שגג בזה ובזה - דברי הכל פטור, הזיד בראשון ושגג בשני - לרבי ולרבי נתן מחייבי, לרבי חנניא בן עקיבא פטור. שגג בראשון והזיד בשני - לרבי חייב, לרבי נתן ולרבי חנניא בן עקיבא פטור.

23. רש"י מסכת פסחים דף צג עמוד ב

דברי הכל חייב - חד כרת. לרבי ור' נתן חייב - דלא סבירא להו דשני תקנתא דראשון. שגג בראשון והזיד בשני לרבי חייב - דאית ליה כרת בשני באנפי נפשיה. לר' נתן ור' חנניא פטור - דהא לא כתיב כרת אלא אראשון, והרי שגג בו.

24. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת פסחים פרק ט הלכה א

גיתן ל' ישראל לבנות הבית הבחירה. יחיד עושה פסח שני ואין ציבור עושה פסח שני. ר' יודה אומר ציבור עושה פסח שני שכן מצינו בחזקיה שעשה פסח שני הדא הוא דכתיב (דברי הימים ב, ל, יח) כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה וגו'.

25. שמות רבה (וילנא) פרשת בשלח פרשה כ סימן יט

וחמשים עלו בני ישראל, שעלו מזינין. וניקח משה את עצמות יוסף, עליו הכתוב אומר (משלי י, ז): חכם לב יקח מצות, שכל ישראל היו עסוקים בכסף וזהב, ומשה היה עסוק בעצמות יוסף, שנאמר: וניקח משה את עצמות וגו', אמר הקדוש ברוך הוא למשה, עליה נתקיים חכם לב יקח מצות, יוסף היה חזק לאביו לקברו מפני שהוא בנו, ואתה לא בנו ולא בן בנו, ולא היית חזק לו, וקברת אותו, וכן אני שאני חזק לבקריה, אני מטפל בך ואקברה, שנאמר (דברים לד, ו): ויקבר אותו בגיא. ומנין היה משה יודע היכן היה יוסף קבור, יש אומרים סרח בת אשר, ה'ראה אותו, והיה קבור בגילוס, מה עשה משה וכו': ויש אומרים בתוך הפלטרין היה קבור, כדרך שהמלכים קבורים, ועשו מצרים פלבים של זהב בכשפים שאם יבוא אדם לשם יהיו נובחים וקולן הולך בכל ארץ מצרים מהלך ארבעים יום, ושתקן משה, שנאמר, (שמות יא, ז): וילכל בני ישראל לא יחרץ קלב לשנו. התחיל משה צונו יוסף יוסף הגיע השעה שאמר (בראשית ג, כה): פקד יפקד אלהים אתכם, מיד נתנדנד הארון ונטלו משה, שנאמר: וניקח משה את עצמות יוסף. והיו עצמותיו של יוסף מחזרין עמהם במדבר ארבעים שנה, אמר לו הקדוש ברוך הוא, אתה אמרת לאחיה (בראשית ג, כא): אנכי אכלכל אתכם, חיה אתה נפטר והיו עצמותיה מחזרין עמהם במדבר ארבעים שנה, שנאמר (במדבר ט, ו): ויהי אנשים אשר היו טמאים לגופש אדם, ואין אדם אלא יוסף, שנאמר (תהלים עח, ס): אהל שכן באדם, וכתוב (תהלים עח, סז): וימאס באהל יוסף, בזכות עצמותיה הם עושים פסח קטן. כי השבע השביע את בני ישראל, למה שני פעמים, אלא הוא נשבע להם שאין בלבם עליהם, והם נשבעים לו שאין בלבם עליו. למה והעליתם את עצמתי מזה אתכם, אמר רבי לוי משה למה הדבר דומה לאדם שהכניס יינו במרתף, נכנסו הגנבים ונטלו התביות והלכו להם ושתו אותו, וכא בעל היין ומצא אותם שגנבו התבית, אמר להם שתינו היין התבית למקומו. כך משכם גנבו אחיו של יוסף אותו ומכרו אותו, וכשבא לפטר מן העולם השביע אותם, אמר להם בבקשה מכם אחי, משכם גנבתם אותי חי, התזירו את עצמותי לשכם, לכך נאמר (יהושע כד, לב): ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם.

26. ילקוט ראובני על התורה - פרשת בהעלותך [אות יט]:

ויאמרו האנשים ההמה אנחנו טמאים לנפש אדם וגו', עצמותיו של יוסף היו מחזרים עמהם במדבר ארבעים שנה, א"ל הקב"ה אתה אמרת אנכי אכלכל אתכם חייך אתה נפטר ויהיו אנשים ההמה אשר היו טמאים לנפש אדם ואין אדם אלא יוסף שנא' אהל שכן באדם וכתוב וימאס באהל יוסף בזכות עצמותיהם עושים פסח קטן: <רבה בשלח>:

27. משך חכמה במדבר פרק ט פסוק ז

למה נגרע. פירוש, שעיקר ענין יציאת מצרים היה על ידו של יוסף "והשבע השביע... פקוד יפקוד... והעליתם את עצמותי מזה" (שמות יג, יט על יסוד בראשית ג, כד - כה), היתכן שעל ידו נגרע להקריב קרבן ה' במועדו?! והבן. וזה שכתוב "ויאמרו (האנשים ההמה) אליו", שהוא היה הראשון שהוציא עצמותיו ממצרים: